

Милован Витезовић

СВЕТА ЉУБАВ

43.

Краљица Теодора Косара заволела је Зету, земљу у коју је дошла, оном љубављу која ју је у њу довела. И њена љубав је примила облик ове српске земље, висину њених гора, ширину мора њених обала, сјај њеног сунца и сласт њених плодова.

Чинило се да Зета није топла од поднебља, већ од љубави краља Јована Владимира и краљице Теодоре Косаре.

А они су се љубили, с погледом на целу Зету.

Ма куда да су погледали, ширили су им се видици...

За њеним погледима и са мора и са језера узлетали су галебови кликујући.

Куд год да су пошли, отварале су им се цветне стазе.

Путеви којима су стално пролазили бивали су им непоновљиви.

Видео је народ краљевства Зете да је моћ љубави већа од сваке власти, поготову љубав краља Јована Владимира и краљице Теодоре Косаре.

Осетио је народ код њих ово свето тројство: доброте, лепоте и љубави.

Љубав краља Јована Владимира и краљице Теодоре Косаре давала је смисао сваком животу у Зети.

Прими се поштовање љубави у краљевству њиховом, онако – како се закон прима.

И прочу се љубав краља Јована Владимира и краљице Теодоре Косаре, чудесна као и сам живот њихов, не само по њиховој земљи, него и у многим земљама ондашњег света. Глас о њој разносили су ветрови и враћала јека мора.

Све што је у Зети процветало, мирисало је на љубав краља Јована Владимира и краљице Теодоре Косаре.

44.

Ниједно вече није пало на Зету, а да се краљица Теодора Косара није у звезде извечери загледала, док се јављају, док се пале.

Био је у праву краљ Јован Владимир, у небу над Зетом највише је звезда.

Још као дете, као брсјачка кнегињица, волела је да се загледа у далеке, и над Преспом ређе звезде, и да одређује која је чија звезда. По њиховом скупу одређивала је прво очев, а потом и братовљев повратак са бојишта.

Покушавала је, и сада у Зети, краљица Теодора Косара да препозна своје звезде из Преспе и да поново одреди која је чија, издвајајући увек ону коју је краљу Јовану Владимиру наменила, коме је са очима пуним звезда одлазила у постељу, носећи му их као сјај њихове љубави.

Слагале су се звезде сваке вечери у њеним очима.

Кад год се краљица Теодора Косара у небо загледала, била је уверена да их, у својој великој срећи, очима по небу помера и да

их, у својој зебњи да и срећи има краја, по небу растура.

Једне вечери пролетела је звезданим шаром једна звезда падалица. Није била сигурна краљица Теодора Косара да ли је то једна од звезда намењених оцу Самуилу. А онда је још једна заиграла. Учинило јој се да се звездано небо ускомешало и да ће за оном поћи и остале звезде.

И она више није смела да у небо гледа!

45.

Пролазило је време, са војскама које су се о земље отимале.

Потврдило се да све силом створено није поуздано.

Силом створено Самуилово царство ломило се под још већом силом.

Ромејски василеус, Василије Македонац, водећи лично силну војску, поразио је на Беласици Самуила, цара свих самозванаца и његову војску.

Победа је била таква да је, после ње, за василеуса Василија и његову војску подигнут у Константинопољу златни славолук.

У страшној победи, Ромејци су заробили петнаест хиљада Самуилових војника. Василеус Василије је наредио да се сви они ослепе, а да се сваком стотом остави по једно око, како би ћорави могли водити слепце Самуилу у Преспу.

Ко све може, треба да буде и на свашта спреман. Самуила је чекало да дочека војнике.

Они који су у Преспу пре, у дугим колонама, стизали у слави и сили, стигли су у њу у очају и јаду, опет у дугим колонама. Један по један држали су се за конопце.

Они који су пролазили кроз клицања неумерена, пролазили су кроз лелеке до неба.

То ни тврдо срце цара Самуила није издржало. Препукло му је у грудима, док је био на ногама, али је на њима и остао, наслоњен на довратак царског трема.

Колоне слепих очајника дуго су пролазиле поред мртвог цара, који је почео од чега и постао ништа!

„Божја правда је спора и страшна” – шептало се на Самуиловој сахрани у цркви Светог Ахилеја.

46.

Погибелно, пропасно и у свакојаком расулу царство Самуилово, наследио је у царској Преспи Самуилов син, принц Гаврило Радомир. Наследио га је колико по праву сина умрлог владоца, колико својом жељом, толико и вољом Самуилових војсковођа и велможа, вољних да спашавају шта се од царства спасити може и колико највише може у великом посрнућу и распаду.

Новим царем Гаврилом Радомиром једини у царској Преспи нису били задовољни принц Владислав и принцеза Марија. Они се нису задовољили страшном Божијом правдом коју је Самуило искусио. Принц Владислав је горео од скривене мржње изнутра, да је био сав спечен споља. Мржња му је била гнев који не може да застари. Ако је тачно да се слични налазе, и да животом постају исти, онда је принц Владислав према себи нашао принцезу Марију. Обоје су били обузети завишћу. А завист је имала сјај царске круне, коју су обоје желели и последњим трептајем својим.

Нови цар Преспе, Гаврило Радомир, јавио је, по брзим гласницима, које је несрећа носила да буду још бржи, својој сестри Теодори Косари, краљици српске земље Зете, злу коб оца њиховога, цара Самуила, и голем сатир војске његове, који му нису дали ни да се царској круни порадује.

„О, Господе, да ли ме то кажњаваш за незајажну срећу моју?” – молила се, кајала и клела у исти мах, племенита краљица Теодора Косара, тражећи у очају и своју кривицу: „Толико сам се у својој срећи била понела, да сам се и несрећи својој морала узнадати.”

„Како расуло да оставим и народно истребљење, а да се и сам сваке мржње спасем?” – по истим гласницима тражио је цар Гаврило Радомир савете од краља Јована Владимира: „Како да овај погром, који се издржати мора, не оде на моју душу?”

„Трпи и истрај, много теже ствари си већ поднео. Нека Ти и моје искуство послужи као искуство. Ређе ћеш грешити, ако будеш сазнавао оно што већ не знаш. Остало препусти Богу” – саветовао је краљ Јован Владимир: „Непрестано побеђује ко се служи благошћу.”

47.

Несрећа је увек таква да се и ненадна увек појављује. Воли да је неочекивана. У Зети кажу да је дугорепа.

И ниједна не долази сама. Увек их се по више спарује. Често узимају обличје лешинара и шестаре над горама, ван домашаја људских руку.

Зли гласи имају далеку јеку. – Зато је од свега наредног стрепела краљица Теодора Косара, коју је обузео неизмеран страх за брата од крунидбеног проклетства: Хоће ли се нацаревати у миру?

И није се цар Гаврило Радомир царске круне наносио. И није стигао да покаже благодост која све побеђује. Само до првог царског лова у Охридској гори, који се зове и крунидбеним, јер је нови цар на њега обавезан, па се у њему показују и стичу прва достојанства.

У првом царском лову страдао је цар Гаврило Радомир. Устрељен је, погрешно или намерно, у њега одапетом стрелом, или намерном стрелом која је народу погрешном

приказана, мада, кад владар од њих страда – све стреле су погрешне и намерне!

Кад цар пада – прво се круна закотрља.

Круна цара Гаврила Радомира докотрљала се пред принца Владислава, који је за њу имао приправну главу, као да ју је само за њу и носио.

Гласине о царској смрти и о новом цару укрштале су се од Преспе до Крајине у Зети. Носили су их толико брзи гласници – да се једни с другима не сретну.

Једни гласови су говорили како је принц Владислав, већ цар, у магновењу очајања, из несносног бола за царем и страсне освете, пресудио сам још у Охридској гори несрећнику који је на цара Гаврила стрелу одапео.

Друге гласине су сумњале да је цар Владислав то урадио смишљено и лукаво, како цареубица, ако је баш он то био, не би у суђењу открио ко га је на убиство наговорио, и за чију је вољу одапео ту стрелу.

Прве гласнике у Зету послао је цар Владислав, одмах по крунисању у цркви Светог Ахилеја. Јављао је о несрећи из које је изашао са царским достојанством. И он је од краља Јована Владимира тражио савете о мудрој и добром владању, али не да му их шаље по гласницима, већ да му их сам у Преспу донесе.

„Упути ме у оно што ти знаш, а ја не знам” – звао је цар Владислав: „Буди ми добродошао гост у царском двору, за царском трпезом и у царском лову.”

Други гласници су били тајни, од Самуилу оданог војсковође Ивца. Ивац је јављао краљици Теодори о Владислављевој освети Самуиловој породици и да у овог цара, под круном њеног оца и њеног брата, нема вере без великог јемства.

48.

„Мој краљу, немој ићи у Преспу, да Ти се, Боже сачувај, не деси нешто као моме брату” – молила је краљица Теодора Косара, док је неизмерна несрећа, која се стекла над њеном породицом, повећавала и немерљиву њену љубав према краљу Јовану Владимиру.

Њено лице, у коме се огледала срећа и краљ Јован Владимир, постајало је огледало туге, а краљ се огледао у бризи о њему.

„Ако су ти гласи тачни” – краљ Јован Владимир је тражио свуда доброту и, између добрих гласова и гласова сумњи у њих, увек се приклањао добрим. Није се кајао ни кад је веру у доброту испаштао и није се кајао ни кад су гласови сумњи били истинити. Такав је био од Бога створен: „Цар Владислав од мене тражи савета, а савет је грех не дати. Ако би се цар Владислав прозлио, не дај Боже, доста би ишло на моју душу, што га доброту не упутих!”

„Не изазивај судбине, краљу мој” – настављала је краљица Теодора Косара.

„Судбина сваког чека. Ако ме тамо чека, морам јој поћи” – краљ Јован Владимир је одавно био са својом судбином измирен: „Све нас чека једна ноћ.”

„Краљу мој, пусти мене да одем у Преспу!” – преклињала је краљица Теодора Косара, а у души је већ била одлучила да, ако судбина управља људима, у Преспу крене прво она и да краља заштити својом љубави и жртвовањем: „Пусти ме, да се прва исплачем на царским гробовима оца ми и брата ми... Пусти ме, да искушам цара Владислава, да чујем да ли искрено говори и да видим како се држи... Кад само видим и чујем цара Владислава, знаћу сама који су гласови прави. Кад га погледам у очи, знаћу му и задњу мисао... заједно смо расли.”

„Хоћеш да мене буде страх за Тебе, краљице моја?” – смешио се брижно краљ Јован Владимир, а у глави му се вртела мисао: Увек се мораш плашити, да би био сигуран.

„Какав страх? Владислав и ја смо заједно одрасли” – и краљица Теодора Косара је по смутним гласинама ишла за својим мислима: Заједно су расли и принц Радомир и принц Владислав, па... Ако хоће мене да погуби, нека то и уради, само да ми Ти, краљу Владимире, не погинеш: „Али ћу за Тебе тражити заклето јемство, краљу мој.”

Краљ Јован Владимир није могао одбити ниједну жељу краљице Теодоре Косаре, камоли у овим тешким часовима, кад је

најбоље ништа не покренути, па и у саветима бити умерен:

„Сети се да у несрећи сачуваш прибраност.”

49.

У великој жалости за оцем и братом, која се ни сузама залечити не да, стигла је српска краљица Теодора Косара у царску Преспу. Цар Владислав ју је дочекао са почастима које јој приличе, и са таквом тронутошћу, да се она у први мах застидела својих сумњи у њега. Чинило се да је потпуно разуме. Оно што је она хтела да каже – говорио је пре ње.

„Ништа страшније није нам се могло догодити после смрти цара Самуила, неголи смрт нашег брата цара Радомира. Зави нас крвник у црно, а да и не сазнасмо зашто и по чијој вољи.”

Хтела је краљица Теодора Косара да пита: Што се не суди убици, да би се знало ко га је послао.

„Морао сам га убити у истом часу, јер би и мене убио, пошто сам јахао уз цара Радомира...” – претекао ју је цар Владислав: „Камо среће да је мене убио, да сам Радомиру живот одужио.”

Правдала је краљица Теодора Косара недолазак краља Јована Владимира и тражила начина како да од цара Владислава затражи јемства.

Јемство је опет поменуо сам Владислав:

„Звао сам га од срца, да ми саветима помогне. А опет знам да није лако краљу поћи овамо, где је у тамници окован био, без већег јемства. Зато ћу му послати крст као залог вере, да дође и да подели са нама нашу тугу, да нам је олакша, да ме упути у владарске послове, и поручићу му да у крунидбени лов без њега, краља, ићи нећу.”

50.

„Зашто се устручаваш, о краљу Владими-
мире, да ми дођеш? Не зовем Те као цар
краља, већ као себи равног и у владању на-
родом вичнијег. Ко ће ме посаветовати,
ако нећеш Ти? Ко ће ми се у невољама на-
ћи, ако нећеш Ти, сад кад смо само један
другоме преостали? С ким да се царски по-
радујем кад ова жалост прође? Ево Твоје
краљице, а сестре ми, Теодоре Косаре, код
мене је и никакво зло није претрпела, већ
се и моји сви и ја сам с поштовањем и
дивљењем с њом опходимо. Јер ово је и
њен двор. Прими веру златног крста и до-
ђи ми да се разговарамо и да се договарамо,
да ме посаветујеш и да Те дарујем добро за
то. Који сам ја цар, ако ми Ти, о краљу, до-
ћи нећеш?”

51.

Тек је златни крст цара Владислава пробудио сумњу код краља Јована Владимира. Сјај злата је сјај похлепе и неискрености. Златом се узима све што није из срца. Не каже залуд народ да се при злату губи доброта. Кад га цар Владислав на златни крст зове, ако га и не моли на њега, не зове га чисте душе и искреног срца.

„Знамо добро, царе Владиславе, да Господ наш Исус Христос, Божији син, који је за нас и наше спасење страдао, није разапет ни на златном ни на сребрном, већ на дрвеном крсту који је сам понео пред свима нама и за нас” – краљ Јован Владимир је вратио златни крст цару Владиславу, али му позив за долазак у Преспу није одбио: „Зато, ако је Твоја вера чврста и ако су Твоје речи искрене и истините, пошаљи ми по свештеним лицима, по епископима својим и по једном калуђеру, испоснику, дрвени крст са Твојом, у цркви датој, заклетвом на њему: да ми се у царској Преспи ништа десити неће, па ћу Ти доћи одан, са крстом у који се поуздавам.”

52.

Обрадовао се цар Владислав поруци краља Јована Владимира.

И краљевска круна Српског краљевства Зете биће му на дохват руке. Сам краљ Јован Владимир донеће је. Донеће је на својој глави. А глава је најнесигурнија и до ње је најлакше доћи.

Позвао је цар Владислав два епископа и једног калуђера, па је праћен њима, и царицом Маријом и краљицом Теодором Косаром, пошао у цркву Светог Ахилеја, у којој су царски гробови Самуила и Гаврила Радослава. Ту се трипут заклео на дрвеном крсту, над царским гробовима и над ћивотом Светог Ахилеја, да се краљу Јовану Владимиру ништа зло у Преспи десити неће.

Кад су изасланици са крстом дрвеним пошли у Зету краљу Јовану Владимиру у столну му Крајину, онда је цар Владислав у Охридски двор послао царицу Марију и краљицу Теодору Косару, јер краљици треба одмора у патњи, а он ће тамо доћи са краљем Јованом Владимиром, кад он

дође и кад се о државним пословима договоре.

Краљ Јован Владимир, по замисли цара Владислава, а и по царској заклетви, да му се у Преспи ништа десити неће, и није требало жив да стигне у Преспу, јер ће га од Крајине до Преспе сачекати, ради сваке сигурности, три „разбојничке” заседе.

Цар Владислав је имао да сачека само краљевску круну и да погуби „разбојнике”, како се не би знало ко је заседе наредио.